

text
Haideh Daragahibild
Mattias Edvall (Lundell)

Feminismen

När debatten bröt ut hade jag bara läst ett 50-tal sidor av Ulf Lundells roman *Friheten* som jag fann både intelligent och engagerande. Den heta debatten väckte mitt intresse, och jag läste resten av boken med anklagelserna om kvinnofientlighet i speciell åtanke.

Det visade sig att *Friheten* handlar om upplösningen av det som Carl Erland Andersson i sin briljanta korta essä om det sena 60-talet (Ordfront Magasin 1/98) kallar "livsandan":

"Sextitalet var den stora testen av folkmakten, kritiken, demokratin, och skedde på en Breughelsk marknadsplats inför Gud och allt folket – en fin tid, en hög tid. Åtminstone för dom som gillar den sortens torghandel; dom som inte gör det hämnas i vår tid med en helt annan typ av marknad."

Romanen börjar med ett citat från T.S. Eliot: "Med sådan vetenskap/givs försoning?", och det problem som Ulf Lundells alter ego, författaren Tom Wasser, ställs inför är att det sena 60-talet, hans ungdoms öppna landskap, har förvandlats till sekelskiftets öde land. Med febrig iver försöker han förstå vilka fel han, och hans generation, begått och som lett till denna historiska patt. Han är fysiskt rastlös, känslomässigt förkrympt och intellektuellt paralyserad.

En annan ung man, en produkt av denna "nya" marknad, följer dess inre logik till sin yttersta konsekvens genom att begå fem mord. Till våldet fogar han sedan händelse genom att med liken vanhelga de platser som för Tom Wasser mer än några andra symboliserar skönhet och intelligens, kreativitet och hopp. Liken är efter kvinnor, och feministiska kritiker har i detta funnit en undertext som avslöjar Lundells rädsla för, och hat emot, kvinnor.

Visst excellerar *Friheten* i våld. Den är faktiskt att jämföra med en begravningsplats, vilket kanske inte är så märkligt med tanke på dess tema. Förutom de fem kvinnorna, figurerar en ung flicka som tar sitt eget liv i romanens början. Sen är det mordet på tre våldtäktsmän i Mexiko, en olycka där far och son dödas och en av huvudpersonernas självmord. Det är emellertid mordet på de fem kvinnorna som historien kretsar kring, och det är den mening som Tom Wasser finner i dessa dåd som rycker honom ur hans apati. Om man nu, i likhet med Moa Matthis och Ulrika Milles (DN 2/10 1999), tar detta till intäkt för att Lundell är en slags latent Jack-uppskäraren, så torde

man lika gärna kunna utnämna Shakespeare till en rabiat feminist eftersom han låter Hamlet drivas till genomförandet av mordet på den slutgiltiga patriarkala arketyper – hans egen far.

Lundell har också anklagats för att ge kvinnorna skulden för övergivna barn och söndrade familjer. Eftersom Tom Wasser, ensam far till uppväxta barn, inte anklagar någon för sitt haverade äktenskap, och det faktiskt är en man, Frank, som bär skulden för en andra familjesplittring, så återstår endast fallet Monika. Hon lever i ett svårt trauma efter att ha varit offer för en trippel(!)våldtäkt, och har aldrig förmått berätta sanningen för sin man, som tror att han är hennes barns far. Hon träffar Tom efter att hon lämnat sin familj, och straffas genom att inte få besöka sin son. Monikas bakgrund skapar en känsla av samhörighet mellan henne och Tom, som också blivit våldtagen. Mötet med Monika, som blir en vändpunkt i Toms liv, är en central händelse i boken. Han inte bara avstår från att döma henne, utan vill också dela sitt liv och få ett barn med henne. Hur passar detta med den "feministiska" läsningen? Och förresten, när blev försvaret av den konventionella familjen en sån feministisk hjärtefråga att kvinnors nobla roll i denna kamp inte ens får ifrågasättas?

I bokens slut läggs dagens sexualpolitik på vågen och blir, i likhet med de flesta andra samhällsfenomen, funnen allt för lätt. Därav följer dock inte, som Ulrika Milles tror (Expressen 9/10) att "Ulf Lundell och hans bröder ... känner sig vilsen i en tid som vår" därför att numera "kvinnor hörs mer i det offentliga samtalet". Och ännu mindre är det så att *Friheten* handlar om det tomrum som orsakats av "faderskapets upplösning", vilket påstås av Martin Nyström i hans försvar av Lundell (DN 29/9). Senkapitalismens postmoderna patriarkat är vid utmärkt hälsa och representeras i *Friheten* av karaktären Frank och hans reklamfirma. Frank som drivit sin tonåriga dotter till självmord genom att förgripa sig på henne sexuellt, tar väl hand om sin ickebiologiska men manliga "avkomma", protegén Trick, som utvecklas till en seriemördare. Men den strukturer som förkroppsligas av Frank och Trick är inte bara mordisk, utan också självdestruktiv. Den gamla italienska villans arkitektoniska harmoni, landskapets skönhet och renässansmålaren Salvador Rosas ande, allt detta sköna isolerar Frank som en

& Friheten

estetisk och etisk anomali. Så trots att historien befinner sig vid ett lågvattenmärke förkastar den ändå Tricks tolkning av livets villkor och avslöjar rutenheten i Franks dröm om ett paradisköpt för pengar. För Frank återstår endast självmordet, och han begår det som en förlorare.

Att den feministiska kritiken av *Friheten* missförstår vad Lundell har att säga om allas vår situation, kvinnors och mäns, är ingen tillfällighet. Den glassiga kändisfeminism som de representerar har valt att bortse från det som är livets realiteter för majoriteten av dagens kvinnor. Denna feminism nöjer sig med kosmetiska förändringar vid en tid då den istället borde konfrontera sina egna misslyckanden. Betraktelser över kvinnors ökande inflytande över tidningarnas kultursidor eller antalet kvinnliga TV-programledare tillåts överskugga verkliga problem som t ex den ökande fattigdomen bland kvinnor. Belinda Olson, redaktör för Fittstim, säger apropå Lundells bok: "Så fort vi kvinnor synliggörs i media tolkas det som att vi har tagit över samhället." (Expressen 9/10). Jag känner ingen samhörighet med detta feministiska "vi". Belinda Olson och jag för inte samma kamp.

Den feminism jag kom att omfatta under mina studentår i England på 70-talet, definierade sig som del av en total opposition mot ett strukturerat förtryck baserat på klass, ras och kön. De minimala rättigheter som dagens kvinnor åtnjuter har garanterats endast därför att generationer av kvinnoaktivister med allvar och beslutsamhet drivit denna typ av maximala krav. Den feminism jag mötte vid åttitalets slut, då jag kommit till Sverige som politisk flyktning från kvinnoförtryckets Iran, hade absorberats i samhällets maktstrukturer, i synnerhet de akademiska. Den hade utvecklat en jargong där "diskurs" hade ersatt "strategier för politisk förändring" och där kritiska kvinnor med en social och politisk agenda avfärdades med epitet som "maskulin" och "makthungrig". Samtidigt prisades de utvalda kvinnornas karriär i de existerande maktstrukturerna som något gott i sig. En feminism vars främsta resultat är antalet kvinnliga VD och kvinnliga professorer, och vars mål är att kvinnor skall "synliggöras i media" lämnar majoriteten av kvinnorna att finna sina företrädare annorstädes.

Lundell själv verkar tyvärr att ha accepterat den låga debattnivån när han reagerar på felläsningarna av sin roman med att

säga: "Det är kvinnors sanning som gäller" (DN 8/10). Hans roman borde få tala för sig själv, och i den grad den gör det, så talar den till både kvinnor och män.

Friheten har sina svagheter, men de har ingenting att göra med sexualpolitik. Många av Tom Wassers utfall mot den nya

världsordningens sterilitet, framstår bara som en bortskämd 40-talists gnäll över bristen på spänning och intensitet i det privilegierade liv som trots allt i mycket är hans eget val. Bara i undantagsfall är de nog fokuserade för att ge läsaren de insikter om det stora historiska förräderiet mot friheten som jag tror det är Lundells ambition att skildra. I mitt tycke begränsar detta romanens angelägenhet och gör det svårt att rättfärdiga de 800 sidorna. Därmed inte sagt att *Friheten* är en dålig bok. Att skildra samtiden på ett sätt som går bortom ögonblicksbilden är alltid svårt, och Lundell har den ambitionen. När en epok går mot sitt slut, med allt vad det innebär av omvälvningar och lidande, så tar också en ny sin början. För Tom Wasser innebär denna insikt inte att han direkt sluter fred med världen, men att han trots allt behandlar den med större ödmjukhet och ömhet. Han accepterar sin del av skulden för samhällets utveckling, han berörs åter av kärleken, och han kan börja skriva igen. Romanens slut är i resonans med slutorden i Carl Erland Anderssons essä, där han uppmanar oss:

"...minns att livsandar inte i längden brukar trivas med att vara döda och begravna."

Haideh Daragahi, Ph.D. är f.d. professor i engelsk litteratur vid Teherans Universitet. Numera aktiv i "Kvinnors Nätverk" en organisation till stöd för invandrarkvinnor.

